

In deze Schoolwijzer laten we *bijzondere* mensen aan het woord. Ze vertellen over hoe 'uitzonderlijk', 'anders', 'divers' de klas binnenkomt en hoe schoolteams hier (kunnen) mee omgaan. Over hoe een probleem als een leerstoornis een kracht kan worden. Over een school waar iedereen welkom is, meetelt en waar alle kinderen kansen krijgen. Want *uitzonderlijk* betekent *anders*, niet *minder*. Om zo'n scholen waar te maken, zijn omkadering, professionalisering en bijkomende middelen nodig.

Een leerstoornis is een probleem maar kan een kracht worden

ISABEL ROTS

Als het M-decreet in werking treedt, zullen meer kinderen met leerstoornissen instromen in het gewoon onderwijs. Zij krijgen het recht op redelijke aanpassingen om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen volgen. Professor Annemie Desoete van de Universiteit Gent en de Arteveldehogeschool is gespecialiseerd in onderzoek naar dyslexie en dyscalculie. We vroegen naar haar visie over onderwijs aan kinderen met leerstoornissen.

Wat zijn leerstoornissen?

Leerstoornissen zijn ernstige en hardnekkige problemen met het leren lezen, spellen of rekenen. Ernstig wil zeggen dat een kind bij de 10 % hoort die het zwakst presteren. Die zwakke prestaties zijn niet te verklaren door factoren als een lagere intelligentie, slecht onderwijs of een problematische thuissituatie. De problemen zijn ook hardnekkig. Goed onderwijs en remediëring zorgen er niet voor dat de achterstand wordt ingehaald. De

meest voorkomende leerstoornissen zijn dyslexie en dyscalculie. Dyslexie verwijst naar problemen met lezen en/of spellen, dyscalculie naar problemen met rekenen. Dyslexie en dyscalculie komen bij ongeveer 5 % van de kinderen voor.

Het aantal kinderen met een attest 'leerstoornis' neemt toe. Wat is er aan de hand?

Het aantal leerlingen met een attest is eigenlijk nog niet overdreven. We ko-

men nog niet aan 5 % van de leerlingen. Maar de aandacht voor leerstoornissen is toegenomen. Er is ook een sterkere doorstroom. Een student met dyslexie of dyscalculie in het hoger onderwijs is niet meer zo *uitzonderlijk*. Er worden meer inspanningen gedaan om het onderwijs toegankelijker te maken en om drempels te verlagen voor wie een attest heeft. Het is belangrijk dat kinderen die recht hebben op een attest er ook een krijgen. Sommige scholen vragen een attest leerstoornis voor ze sticordi maatregelen (1) of redelijke aanpassingen

Professor Annemie Desoete
(Universiteit Gent en de
Arteveldehogeschool):

“Diversiteit is een kans,
geen last.”

toestaan aan kinderen die moeite hebben met lezen, spellen of rekenen. Het is begrijpelijk dat scholen aanpassingen op maat richten op kinderen die hier echt nood aan hebben. Als elk kind in de klas een eigen bijsluiters of handleiding heeft, is dit voor de leerkracht onwerkbaar. Anderzijds, als scholen ‘zorg’ voor een stuk afhankelijk maken van een attest zijn er ouders die ‘shoppen’ om een diagnose voor hun kind vast te krijgen. Omdat hun kind dan meer tijd krijgt voor toetsen bijvoorbeeld. Dan zijn we fout bezig. Waarom kan niet iedereen in de klas voldoende tijd krijgen voor een toets? Wat test je als je dit niet doet? Hoe valide is je toetsscore dan? Zijn de eisen en de stress die we aan leerlingen opleggen niet te hoog?

Basisscholen hebben een hele weg afgelegd in zorgbeleid. Maar scholen zijn ongerust over hoe ze elk kind optimale leerkansen kunnen bieden, rekening houdend met de draagkracht van het onderwijspersoneel. Wat is jouw visie? Het is vooral belangrijk om als leerkracht een goed inzicht te hebben in leerstof die alle leerlingen zouden moeten beheersen en leerstof die verdiepend is. Dan kan je na een korte klassikale instructie over de basisleerstof gedifferentieerd werken. Maar het is ook nodig om kinderen met leerstoornissen hulpmiddelen te leren gebruiken. In de documentaire ‘studeren met dyscalculie’ (zie kader blz. 19) getuigen verschillende mensen met dyscalculie die hoger onderwijs hebben gevolgd. Er is een ingenieur die zegt: “Ik heb de strijd met het hoofdrekenen opgegeven.” Maar die man is wel industrieel ingenieur ge-

worden! Hij kent nog altijd de formules voor oppervlakte- en volumeberekeningen niet uit het hoofd. Hij zoekt die op via Google. Dat is confronterend. Maar van al zijn collega’s is hij wel diegene die tot de meest creatieve oplossingen komt. Door zijn dyscalculie heeft hij op school niet alleen harder moeten werken, hij heeft ook atypisch leren werken. Daar doet hij nu als ingenieur zijn voordeel mee. Hij is sterk in ‘out of the box’ denken.

Wat zijn voor jou redelijke aanpassingen? Kan je als leerkracht onderscheid maken in wat de andere kinderen moeten kennen en wat het kind met een leerstoornis moet kennen?

Sommige eindtermen zijn niet haalbaar voor kinderen met leerstoornissen. Veel kinderen met dyscalculie kunnen bijvoorbeeld de analoge klok, de wijzerklok, niet lezen. Maar het staat in de eindtermen. Ik zou die voor sommige kinderen weglaten. Als je enkel de digitale klok kunt lezen, wat is daar fout mee als je daarmee op tijd kunt zijn? Je kan en mag als leerkracht differentiëren in de einddoelen. De klassenraad heeft de autonomie om dat te beslissen. Met het M-decreet zijn de redelijke aanpassingen decretaal verankerd. Maar eigenlijk konden scholen dit altijd al doen. In het wiskundeonderwijs bijvoorbeeld is vooral het leren inzichtelijk redeneren en het probleemoplossen van belang. Ook voor kinderen met dyscalculie. Sommige kinderen zullen hulpmiddelen nodig hebben, zoals die ingenieur waar ik het net over had. Waarom focussen op hoofdrekenen? Wat is er mis mee met dat op papier te doen? Wat is er mis met een formuleboekje

en een zakrekenmachine? Je moet je resultaat dan wel twee keer controleren. Je moet juist zijn. Maar laat ons alle hulpmiddelen die er zijn, toestaan. Foutloos spellen in het Frans is voor kinderen met dyslexie vaak onhaalbaar. Laat dat dan weg. Het staat trouwens niet in de eindtermen voor het lager onderwijs. Laat kinderen met spellingscontrole werken. Het is veel belangrijker om in het lager onderwijs te focussen op de mondelinge communicatie in het Frans. Waarom zouden we kinderen met dyslexie vragen om vijf boeken per jaar te lezen? We zien dat zij zo een afkeer krijgen van lezen. Laat hen één boek lezen en verder met luisterboeken werken. Zo stimuleer je hun leesplezier.

Wat betekenen aanpassingen op maat voor het zelfbeeld en het welbevinden van kinderen?

Leerkrachten vrezen soms dat ze kinderen kansen ontnemen door doelstellingen aan te passen of hulpmiddelen toe te laten. Dat is echt niet zo! Tot de leeftijd van 25 jaar worden er verbindingen in onze hersenen gelegd. Bij kinderen met dyslexie is het dus belangrijk om te blijven oefenen op lezen en spellen. Maar het is zeker even belangrijk om hun woordenschat uit te breiden en leesplezier aan te wakkeren door hen te laten genieten van luisterboeken. Het brein moet trouwens niet alleen gevoed worden met cognitief leren maar ook met emotionele inhoud die te maken hebben met motivatie, zelfbeeld, de drive om inspanningen te willen leveren. Dat is veel belangrijker dan de analoge klok kunnen lezen. We moeten zorgen dat als kinderen een opdracht krijgen, ze denken: “Yes, ik ga dat proberen!” Laat toe dat ze hulpmiddelen gebruiken om tot resultaat te komen. Ik kan ook niet koken zonder mijn kookboek. Er is niets mis met

af en toe piepen in je kookboek als je eindresultaat oké is. Let wel, het blijft belangrijk om kinderen voldoende uit te dagen, om hen af en toe iets moeilijks te laten doen. Maar zorg ervoor dat kinderen niet het gevoel hebben: het is allemaal te moeilijk, ik haak af. Sommige leerkrachten belonen kinderen met bonuspunten als ze erin slagen een moeilijke opdracht zonder hulpmiddelen te volbrengen. De leerling wordt zo gestimuleerd om zich extra in te zetten maar kan geen punten verliezen als het niet lukt.

Aanpassingen op maat lijken op gespannen voet te staan met het gemeenschappelijk curriculum dat gevormd wordt door de eindtermen. Wat dan met de waarde van het getuigschrift basisonderwijs?

Leerlingen zijn geletterd en gecijferd voor onze samenleving als ze kunnen lezen, schrijven en rekenen op het niveau vierde leerjaar. Als kinderen dat kunnen, zelfs voor een stuk met hulpmiddelen, dan verdienen zij een getuigschrift basisonderwijs en moeten ze de kans krijgen om verder te studeren. Redelijke aanpassingen doen geen afbreuk aan het getuigschrift basisonderwijs. De klassenraad moet hierover autonoom kunnen blijven beslissen. Je geeft toch ook een getuigschrift als iemand toetsen met een bril maakt? Geven we iemand met maar één arm geen getuigschrift omdat die niet kan slagen in proeven waarvoor je twee armen nodig hebt? Net als kinderen met een fysieke beperking ervaren kinderen met een leerstoornis drempels waar wij rekening mee moeten houden. En we weten: als we die drempels kunnen wegnemen, worden dat krachtige mensen die op een andere, vaak creatievere manier werken.

Welke bijkomende professionalisering hebben leerkrachten nodig?

Leerkrachten hebben een heel belangrijke rol in de samenleving. Eigenlijk worden ze hier veel te weinig voor gewaardeerd, zowel financieel als op het vlak van respect. Het is een heel veeleisende job. We vragen erg veel van leerkrachten. In hun klas zit doorgaans een kind met een leerstoornis maar ook iemand met ADHD, met ASS, enzovoort. De klasgroepen zijn vaak ook te groot. Dat verklaart voor een stuk waarom de doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs in Vlaanderen groter is dan in sommige andere landen. En uiteraard is professionalisering belangrijk. Maar leerkrachten hoeven geen specialist te zijn in dyslexie of dyscalculie. Het is wel nodig dat er tijd en ruimte is voor leerkrachten om te overleggen met collega's, om netwerken te vormen in de school en de scholengemeenschap. Dat biedt mogelijkheden om van elkaar te leren, om ervaringen, ideeën en materialen uit te wisselen. Ook externe hulpverlening en zorgcoördinatoren kunnen mee zoeken naar de gepaste begeleiding voor kinderen met leerstoornissen. Het gaat er vooral om tijd te nemen om je leerlingen te observeren, hun noden goed in te schatten, te differentiëren en te durven vertrouwen op je eigen professioneel oordeel. Sommige leerkrachten zeggen: "Als ik een stuk uit het handboek niet geef, kan mijn collega in het volgende leerjaar niet voortbouwen. Ik moet al de blaadjes van het handboek maken." Hoezo? Waar staat dat? Een goede leerkracht gebruikt een handboek als middel, niet als keurslijf. Die durft pagina's weg te laten die hij niet zinvol vindt om de einddoelen te bereiken en ook stukken toe te voegen die volgens hem ontbreken. Dat moet je

natuurlijk kunnen motiveren. En het is uiteraard enorm belangrijk dat je steun krijgt van de directie.

Wat is jouw belangrijkste advies voor scholen en leerkrachten?

Dat diversiteit een kans is en geen last. Scholen kunnen zich profileren in het omgaan met diversiteit door in te zetten op het zelfbeeld, het welbevinden en de motivatie van kinderen. Dat betekent hulpmiddelen toestaan maar kinderen ook uitdagen om eens een moeilijke opdracht te doen. Kinderen met leerstoornissen zijn vaak doorzetters. En om de toekomst vorm te geven, hebben we doorzetters nodig. Een leerstoornis is een probleem maar kan een kracht worden. Het is een atypische manier van leren. De maatschappij zou saai zijn mocht iedereen hetzelfde puzzelstukje zijn. We hebben alle soorten puzzelstukjes nodig. Laat ons investeren in de kracht van mensen die op een andere manier leren. Leerkrachten mogen en kunnen hier het verschil maken. Maar dat is niet gemakkelijk. Het werkt niet als alle kinderen in de klas een eigen bijsluiter hebben. De uitdaging is om tegemoet te komen aan de noden van een heel diverse leerlingengroep door flexibel om te springen met doelstellingen, methodes, materialen, evaluatie... Hier hebben alle leerlingen baat bij. ■

(1) Sticordi staat voor: stimuleren, compenseren, remediëren, differentiëren en dispensereren. Dit zijn maatregelen die kinderen met een beperking kunnen ondersteunen om leerachterstand te vermijden.

Annemie Desoete werkte mee aan de documentaires 'Studeren met dyslexie' en 'Proef op de som' (over studeren met dyscalculie). Ze vormen een uitstekende introductie in leerstoornissen. Zie www.dyslexie.ugent.be en www.studerenmetdyscalculie.be. De kinderen van de basisschool Henri D'Haese in Gent kregen Annemie Desoete op bezoek voor een quiz over dyscalculie. Bekijk het filmpje op Youtube: <http://www.youtube.com/watch?v=ai8T-dwUtpc>

YouTube

Een les over dyscalculie, door Annemie Desoete